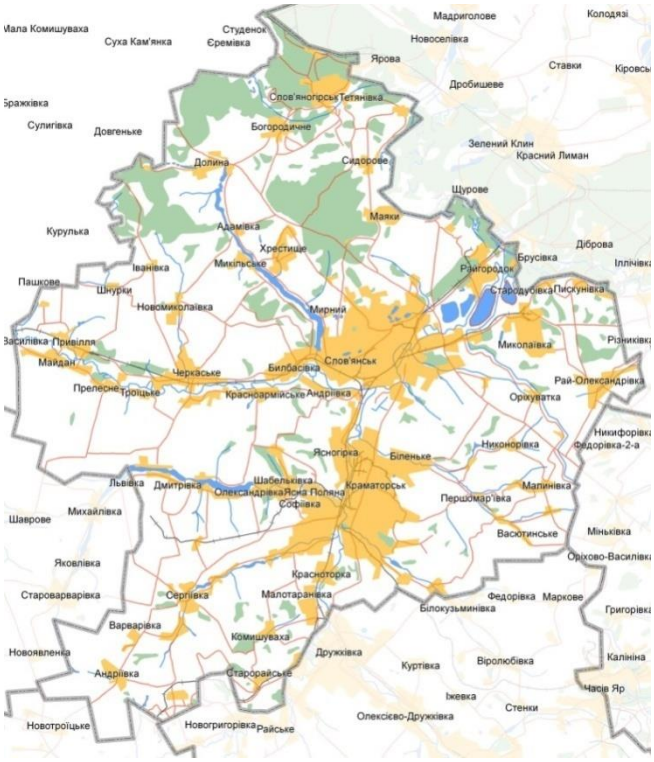
1.2. Географічне розташування та природно-ресурсний потенціал

Географічне положення

Краматорська міська територіальна громада входить до складу Краматорського району Донецької області та займає стратегічне розташування у її північній частині. Географічно вона розміщена по обидві сторони річки Казенний Торець, яка є правою притокою Сіверського Дінця. Такий рельєф і водна мережа зумовлюють як природні особливості громади, так і напрямки її господарського розвитку, формуючи основу для промислового і соціально-економічного потенціалу.

Розташування громади в межах долини Казенного Торця створює сприятливі умови для формування екосистем, водопостачання та забезпечення рекреаційних потреб. Водночас урбанізація і промислове навантаження визначили специфіку території – тут поєднуються природні ресурси та індустріальна забудова. Завдяки цьому Краматорськ став важливим промисловим центром Донбасу з багаторічною історією машинобудування та інженерної діяльності. Західні кордони громади межують з Андріївською сільською та Олександрівською селищною громадами. Це забезпечує контакт із сільськогосподарськими територіями, що дає можливість для обміну продукцією, спільних логістичних рішень та потенційної співпраці у сфері розвитку аграрного сектору й локальної економіки.

Східна та південна межі з'єднують Краматорськ із Миколаївською, Костянтинівською та Дружківською міськими громадами. Таке сусідство історично формувало спільний індустріальний простір, однак унаслідок бойових дій функціонування виробничих і кооперaційних зв'язків суттєво порушене. Водночас просторове розташування громад зберігає потенціал для відновлення економічної взаємодії та координації розвитку в повоєнний період.

На півночі громада межує з Черкаською селищною, Слов'янською та Миколаївською міськими громадами. Це положення робить Краматорськ важливим транспортно-логістичним вузлом, який забезпечує зручні шляхи сполучення всередині північного Донбасу. Таке сусідство формує щільну мережу міжмуніципальних зв'язків, що підсилює інтеграцію громади у регіональні процеси та створює додаткові можливості для економічного і соціального розвитку.

Територія

Територія Краматорської міської територіальної громади становить 404,974 км² і є однією з найбільших у Донецькій області. Вона охоплює місто Краматорськ та низку прилеглих населених пунктів, формуючи цілісний просторово-економічний та соціальний простір. Територіальне розташування громади визначає її важливу роль як промислового, транспортного та адміністративного центру регіону (табл.1.2).

Таблиця 1.2

Порівняння громади, району, області (станом на 01.01.2022)

Регіони	Площа, км^2	Площа у % до загальної площі/ району/області	Наявне населення	Населення у % до загального населення/ району/області
Краматорська МТГ	404,974	7,8/1,5	180 922	33,3/4,46
Краматорський район	5 196,1	19,6	543 371	13,4
Область	26 517,5	100%	4 059 372	100%

Клімат

Клімат Краматорська помірно-континентальний з відносно холодною зимою і спекотним, сухим літом. Характерними для клімату міста є сильні вітри, висока літня температура повітря, сухість і випадання влітку дощів у вигляді злив. Мінімальні температури повітря спостерігаються в січні і максимальні температури в липні. Найбільш холодними місяцями є січень і лютий, найтеплішими – липень і серпень.

Річна кількість опадів становить від 530–570 мм на рік. Ця кількість опадів невелика, якщо врахувати, що весна, кінець літа і осінь, як правило, посушливі, а дощі носять короткочасний зливовий характер. Відносна вологість повітря досить висока, навіть в літні місяці практично не опускається нижче 45%. Середнє значення відносної вологості складає 71%. Щорічно в теплий період спостерігається різке падіння вологості повітря під впливом сухих вітрів (суховіїв), які згубно впливають на рослинність. У цей час відносна вологість може знижуватися до 30%. Число суховійних днів в році в середньому близько 5–7.

Тривалість безморозного періоду більше 200 днів. У холодну пору року над містом переважають східні, південно-східні та північно-східні вітри, які формуються під дією азіатських антициклонів. Взимку вони обумовлюють морози і завірюху, навесні сильно висушують ґрунт і викликають пилові бурі. Влітку переважають західні і північно-західні вітри, які нерідко призводять до засух. Максимальна глибина промерзання ґрунту даного району 90 см. Ґрунтові води залягають на глибині 0,2–0,3 м в заплавах річок і в балках, а на вододілах 10 м і більше.

Земельні ресурси

Структура земельного фонду Краматорської міської територіальної громади (табл. 1.3) характеризується домінуванням земель сільськогосподарського призначення, площа яких становить 22 409,6 га, або понад половину всієї території громади. Основна частка цих земель зосереджена в межах старостинських округів, насамперед Дмитрівського, що відображає аграрну спеціалізацію приміських територій та їхній потенціал для відновлення і розвитку сільського господарства. Значну частку також займають землі житлової та громадської забудови (9 596,4 га), переважно в межах міста Краматорськ, що підтверджує його роль як ядра розселення, адміністративного та соціально-економічного центру громади.

Інші категорії земель мають меншу, але стратегічно важливу частку у структурі земельного фонду. Землі лісогосподарського призначення (1 605,0 га) та водного фонду (916,0 га) формують природно-екологічний каркас громади та мають важливе значення для забезпечення екологічної стійкості і рекреаційного потенціалу. Землі промисловості, транспорту, енергетики та оборони (987,4 га) зосереджені переважно в межах міста і відображають індустріальний характер Краматорська. Наявність значної площі інших земель

(4 826,19 га) свідчить про різноманітність функціонального використання території та необхідність комплексного підходу до просторового планування і післявоєнного відновлення громади.

Таблиця 1.3

Структура земельного фонду Краматорської МТГ

Категорія земель	Площа земель, га	м. Краматорськ	Старостинські округи:				
			Біленьківський	Красноторський	Шабельківський	Ясногірський	Дмитрівський
Сільськогосподарського призначення	22409,6	19537,4	179,9	82,1	95,5	160,2	2354,5
Житлової і громадської забудови	9596,4	6938,2	672,8	634,8	560,8	564,1	225,7
Лісогосподарського призначення	1605,0	1086,8	80,1	257,1	126,0	8,0	47,0
Промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення	987,4	700,9	2,4	25,4	62,3	76,4	120,0
Водного фонду	916,0	277,0	2,0	45,7	59	23,4	508,9
Рекреаційного призначення	156,81	150,0	6,81	-	-	-	-
Інші землі	4826,19	2801,7	582,29	223,3	397,5	328,5	492,9
РАЗОМ:	**40497,4**	**31492,0**	**1526,3**	**1268,4**	**1301,1**	**1160,6**	**3749,0**

Серед видів ґрунтів Краматорської міської територіальної громади переважають чорноземи звичайні, в річкових долинах поширені лучно-чорноземні та лучно-болотні ґрунти.

Вплив воєнного стану на використання земель та запровадження пільг

В зв'язку з воєнними діями та підвищеним ризиком забруднення територій вибухонебезпечними предметами, частина земель Краматорської міської територіальної громади стала тимчасово непридатною для використання (табл. 1.4). Для підтримки місцевих суб'єктів господарювання в таких умовах, у 2023 році було створено спеціальну комісію з розгляду питань надання пільг щодо сплати земельного податку за такі ділянки. Комісія діє на підставі розпорядження начальника Краматорської міської військової адміністрації від 10.11.2023 № 901-р.

Таблиця 1.4

Земельні ділянки, які тимчасово не використовуються через загрозу: площа, рішення, пільги

Рік	Кількість розпоряджень про надання пільг	Кількість земельних ділянок	Загальна площа, га	Сума наданої пільги, тис. грн
2023	1	7	15,757	9,4
2024	11	34	581,254	26 527,1

Переважна більшість земельних ділянок належить промисловим підприємствам, діяльність яких була частково або повністю зупинена через ризики, пов'язані з вибухонебезпекою. Надання податкових пільг частково компенсує втрати місцевого бізнесу та зменшує фіскальне навантаження у надзвичайних умовах воєнного стану.

Природно-заповідний фонд

Згідно з регіональною схемою формування екологічної мережі Донецької області Краматорська міська територіальна громада знаходиться в межах Південноукраїнського степового екокоридору національного рівня. В межах території Краматорської міської територіальної громади знаходяться 7 об'єктів природно-заповідного фонду загальною площею 2578,37 га, а саме:

- регіональний ландшафтний парк «Краматорський» (далі – РЛП) площею 2247,82 га;
- геологічна пам'ятка природи місцевого значення «Скелеподібне оголення верхньої крейди» площею 0,35 га (входить до складу РЛП);
- ландшафтний заказник місцевого значення «Зміїна гора» площею 130,0 га;
- ландшафтний заказник місцевого значення «Крайнє» площею 38,2 га;
- ландшафтний заказник місцевого значення «Середнє» площею 18,6 га;
- ландшафтний заказник місцевого значення «Берестувате» площею 19,4 га;
- ландшафтний заказник місцевого значення «Карачун» площею 124,0 га.

На території Краматорської міської територіальної громади частково розташована територія Смарагдової мережі Bilokuzmynivske, код UA0000300, загальною площею 2241,7 га.

Мінерально-сировинні ресурси

Мінерально-сировинні ресурси Краматорської міської територіальної громади представлені різнопрофільним набором корисних копалин, що формує основу для розвитку будівельної, керамічної та промислової галузей (табл. 1.5). На території громади зосереджені родовища крейди, глин різного генезису (цементної, цегляної, керамічної, вогнетривкої, вохристої), а також пісків, у тому числі формувальних, що історично зумовило індустріальну спеціалізацію Краматорська та прилеглих населених пунктів. Найбільше значення мають Краматорське родовище цементної сировини, Ново-Красноторське родовище керамічної сировини та низка родовищ піску, які створюють ресурсну базу для виробництва будівельних матеріалів і післявоєнного відновлення інфраструктури.

Таблиця 1.5

Перелік родовищ корисних копалин, у т. ч. водозаборів питних підземних вод на території Краматорської МТГ

№ з/п	Назва родовища	Вид сировини
1.	Краматорське родовище цементної сировини	**крейда, глина**
2.	Ділянка північного флангу Краматорського родовища	**крейда**
3.	Яснополянське родовище цегляної сировини	**глина**
4.	Шабельківське родовище	**пісок формувальний**
5.	Яснополянське родовище	**вохриста глина**
6.	Ново-Красноторське родовище керамічної сировини	**тугоплавка глина**
7.	Красноторське родовище цегляної сировини	**глина**
8.	Голосняківське родовище	**крейда**
9.	Новорайське родовище вогнетривких глин	**глина**
10.	Краматорське родовище піску	**пісок**
11.	Росохуватське родовище піску	**пісок**
12.	Дружківське (Краматорське) родовище аргілітоподібних глин	**глина**

№ з/п	Назва родовища	Вид сировини
13.	Краматорське родовище, ділянка № 1	**води прісні**
14.	Краматорське родовище, ділянка № 3	**води прісні**
15.	Краматорське родовище, ділянка № 5	**води прісні**
16.	Краматорське родовище, ділянка №2	**води прісні**
17.	Краматорське родовище, ділянка №4	**води прісні**

Окреме стратегічне значення для громади мають родовища та ділянки забору прісних підземних вод Краматорського родовища, які використовуються переважно для забезпечення потреб промислових підприємств у технічній воді. Наявність кількох ділянок водозабору підвищує рівень водної та виробничої стійкості громади, зменшуючи залежність економіки від зовнішніх джерел водопостачання. Водночас експлуатація підземних вод вимагає раціонального використання ресурсів і посиленого екологічного контролю, з урахуванням воєнного впливу, техногенного навантаження та потенційних ризиків забруднення. У сукупності мінерально-сировинний потенціал Краматорської міської територіальної громади є важливим чинником її економічної стійкості та перспектив розвитку за умови впровадження сучасних підходів до надрокористування й охорони довкілля.

Водні ресурси

Гідрографічна мережа Краматорської міської територіальної громади сформована системою поверхневих водних об’єктів, до складу яких входять п’ять малих річок - Бичок, Сухий Торець, Біленька-1, Біленька-2 та Маячка, а також одна середня річка - Казенний Торець, що відіграють важливу роль у формуванні водного режиму території, забезпеченні екосистемних функцій та створенні передумов для господарського використання водних ресурсів громади (табл. 1.6). Водні ресурси громади характеризуються просторово розгалуженою річковою мережею, яка визначає природно-екологічні умови території, впливає на стан навколишнього середовища та має значення для водозабезпечення, рекреаційного і господарського використання в межах Краматорської міської територіальної громади.

Таблиця 1.6

Перелік та характеристика водних об’єктів на території Краматорської МТГ

№ з/п	Місцезнаходження водного об'єкту – найменування балки, басейн річки	Параметри водного об'єкту		Орендар водного об'єкта
		Площа водного об'єкту, га	Ємність при НПР, тис.м^3	
1.	Водосховище – с. Василівська Пустош – р. Біленька - ІІ, басейн р. Казенний Торець	29	1224	відсутній
2.	Водосховище – с. Городещено – р. Бичок, басейн р. Казенний Торець	79	2353	відсутній
3.	Водосховище – с. Олександрівка-ІІІ – річка Маячка, басейн р. Казенний Торець	149	2500	*
4.	Ставок – с-ще Малотаранівка – б. Бузовата, басейн р. Казенний Торець	12,10	434,58	відсутній
5.	Ставок – м. Краматорськ – р. Біленька-ІІ, басейн р. Казенний Торець	36	700	*
6.	Ставок – м. Краматорськ – балка, басейн р. Казенний Торець	1,5	22,3	відсутній
7.	Ставок – с. Городещено – р. Бичок, басейн р. Казенний Торець	0,48	7,27	відсутній

№ з/п	Місцезнаходження водного об'єкту – найменування балки, басейн річки	Параметри водного об'єкту		Орендар водного об'єкта
		Площа водного об'єкту, га	Ємність при НПР, тис.м^3	
8.	Ставок – с. Привілля – балка Пісчана, басейн р. Маячка, басейн р. Казенний Торець	1,8	45	відсутній
9.	Ставок – с. Привілля – балка Водяна, басейн р. Маячка, басейн р. Казенний Торець	10	290	відсутній
10.	Ставок – с-ще Ясногірка – балка, лівий приток р. Казенний Торець	11,17	558,5	відсутній
11.	Ставок – с. Привілля – балка Водяна, басейн р. Маячка, басейн р. Казенний Торець	3	80	відсутній
12.	Ставок – с-ще Шабельківка – балка Росоховата, басейн р. Маячка, басейн р. Казенний Торець	2	60,1	відсутній
13.	Ставок – с-ще Шабельківка – балка, басейн р. Маячка, басейн р. Казенний Торець	1,86	74,33	відсутній
14.	Ставок – с-ще Шабельківка – балка, басейн р. Маячка, басейн р. Казенний Торець	1,75	61,27	відсутній
15.	Ставок – с-ще Шабельківка – балка Росоховата, басейн р. Маячка, басейн р. Казенний Торець	1,35	20,25	відсутній
16.	Ставок – с-ще Комишуваха – б. Бузовата, басейн р. Казенний Торець	0,96	14,4	відсутній
17.	Ставок – с-ще Комишуваха – б. Бузовата, басейн р. Казенний Торець	0,59	17,7	відсутній
18.	Ставок – с-ще Комишуваха – б. Бузовата, басейн р. Казенний Торець	0,58	8,65	відсутній
19.	Ставок – с. Городещено – р. Бичок, басейн р. Казенний Торець	9,85	88,6	відсутній
20.	Ставок – с-ще Василівська Пустош – балка Біленька, басейн р. Біленька, басейн р. Казенний Торець	1,2	18	відсутній
21.	Ставок – с-ще Малотаранівка – балка Комишуваха, басейн р. К. Торець	0,79	12,5	відсутній
22.	Ставок – с-ще Малотаранівка – балка Комишуваха, басейн р. К. Торець	0,43	5,6	відсутній
23.	Ставок – с-ще Малотаранівка – балка Комишуваха, басейн р. К. Торець	0,69	9	відсутній
24.	Ставок – с-ще Малотаранівка – балка Комишуваха, басейн р. К. Торець	0,54	4,9	відсутній
25.	Ставок – с-ще Малотаранівка – балка Комишуваха, басейн р. К. Торець	2,74	43,5	відсутній
26.	Ставок – с. Дмитрівка – р. Маячка, басейн р. Казений Торець	55,8	976	відсутній
27.	Ставок – с. Дмитрівка – р. Маячка, басейн р. Казений Торець	92	1610	відсутній
28.	Ставок – с. Дмитрівка – р. Маячка, басейн р. Казений Торець	18,4	360	відсутній
29.	Ставок – с. Дмитрівка – р. Маячка, басейн р. Казений Торець	3	32,34	відсутній
30.	Ставок – с. Дмитрівка – р. Маячка, басейн р. Казений Торець	3,28	35,7	відсутній
31.	Ставок – с. Дмитрівка – р. Маячка, басейн р. Казений Торець	5,7	89,25	відсутній

№ з/п	Місцезнаходження водного об'єкту – найменування балки, басейн річки	Параметри водного об'єкту		Орендар водного об'єкта
		Площа водного об'єкту, га	Ємність при НПР, тис.м^3	
32.	Ставок – с-ще Старорайське – балка без назви, басейн р. Казенний Торець	2,2	46,7	відсутній
	Усього	**538,76**	**11 803,44**	

Стратегічне резюме

Краматорська міська територіальна громада розташована у північній частині Донецької області та історично формувалася в межах важливого транспортного і логістичного вузла регіону. До початку повномасштабного вторгнення це забезпечувало зручні зв'язки з іншими промисловими й адміністративними центрами Донбасу. В умовах воєнних дій функціонування транспортної та логістичної інфраструктури істотно обмежене, однак географічне положення громади зберігає стратегічне значення для майбутнього відновлення сполучень, регіональної співпраці та формування спільних економічних ініціатив у повоєнний період.

Значна площа громади, яка становить 40,5 тис. га, формує її просторовий потенціал. Близько 22 тис. га займають сільськогосподарські угіддя, що є стратегічним ресурсом для розвитку аграрного сектору. Це відкриває можливості для диверсифікації економіки, адже на території громади можуть одночасно розвиватися промисловість, сільське господарство, рекреаційна діяльність і екологічні проєкти. Гідрологічна мережа громади представлена річками, балками, ставками та водосховищами. Вона створює передумови для зрошення, рекреаційного використання та забезпечення технічного водопостачання промисловості. Проте лише 2 із 32 водних об'єктів мають орендарів, що свідчить про низький рівень водогосподарського менеджменту. Неефективне використання водних ресурсів знижує їхню економічну віддачу й вимагає запровадження сучасних моделей управління.

Особливу цінність становлять природоохоронні території Краматорської МТГ. На її землях розташований великий регіональний парк і кілька заказників, які є невід'ємною частиною екологічної мережі регіону. Ці території виконують функцію збереження біорізноманіття та екологічної стабільності, одночасно відкриваючи можливості для розвитку науково-пізнавального туризму та екологічної освіти.

Міжнародного значення природним ресурсам громади надає часткове розташування на її території об'єктів Смарагдової мережі Bilokuzmynivske, що є частиною загальноєвропейської системи охорони природних оселищ і видів. Цей статус підкреслює екологічну цінність території Краматорської МТГ та її відповідність європейським природоохоронним підходам.

Водночас унаслідок бойових дій стан природоохоронних територій зазнає значних ризиків і обмежень, що унеможливлює повноцінне використання їх рекреаційного потенціалу. В умовах воєнного часу пріоритетом є збереження природних комплексів, посилення екологічного моніторингу, фіксація шкоди довкіллю та інтеграція природоохоронних питань у плани відновлення громади в повоєнний період.

Корисні копалини громади становлять основу для розвитку будівельної промисловості. На її території є поклади глини, крейди, піску та прісних вод. Вони можуть використовуватися для виготовлення будівельних матеріалів та інших промислових потреб. Проте більшість родовищ сьогодні не експлуатуються через відсутність виробничих потужностей, що знижує економічну ефективність використання ресурсної бази.

Зокрема, не освоюються значні обсяги цегляної сировини та тугоплавких глин, які можуть стати основою для створення нових підприємств. Відновлення чи розвиток виробничих потужностей у цьому напрямі могло б стати важливим кроком для диверсифікації місцевої економіки, особливо в умовах післявоєнного відновлення. Це дозволить поєднати традиційну промислову спеціалізацію Краматорська з новими видами виробництва.

Водночас обмеженням для використання природних ресурсів є низька якість підземних вод, яка не дозволяє їх ефективно застосовувати для питного водопостачання. Це формує додатковий виклик для громади, оскільки потребує інвестицій у розвиток альтернативних джерел водозабезпечення та впровадження сучасних технологій очищення. Забезпечення населення якісною питною водою є критично важливим завданням у контексті соціальної безпеки та сталого розвитку.